

УДК 378.637:78

Чжу Цзюньцяо

ЗМІСТОВНІ ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

Вокальна культура є складовою загальної й музичної культури. Одним з проявів ментальності українського народу виступає прагнення до прекрасного, уміння бачити в буденному високе. Народна педагогіка завжди акцентувала увагу на формуванні естетичного ставлення людини до всіх сфер і проявів її земного життя, природи, праці, суспільної діяльності, мистецтва і власної поведінки. Головні орієнтири естетичного виховання повинні вбачатися в тому, щоб навчити кожну особистість жити по неписаних законах краси й благородства: сформувати в підростаючого покоління навички сприймати і творити прекрасне.

Необхідність створення концепції формування вокальної культури майбутнього вчителя музики виникає в результаті невідповідності результатів навчання й виховання студентів вимогам сучасних підходів до цієї проблеми.

Аналіз наукової літератури, методичних рекомендацій, широкої практики музичного виховання говорить про визнання співу провідною музичною діяльністю учнів. Про важливість вокально-співацького виховання в розвитку особи школярів писали у своїх наукових роботах Л. Абелян, Н. Добровольська, А. Луканін, О. Малініна, А. Менабені, Д. Огороднов, Н. Орлова, В. Шацька та інші дослідники.

Зміст навчання співу школярів будується відповідно до основ хорознавства, яке розробили видатні російські й вітчизняні диригент-хоровики М. Данилін, Г. Дмитрієвський, М. Колесса, М. Леонтович, К. Птица, В. Соколов, П. Чесноков.

Різні аспекти вокальної педагогіки й вокального виконання знайшли своє віддзеркалення в дослідженнях Д. Аспелунда, В. Багадурова, О. Далецького, Л. Дмитрієва, Ф. Заседателя, К. Мазуріна, О. Малініної, А. Менабені, В. Морозова, І. Назаренко, Г. Стулової, Р. Юссона й ін. У багатьох роботах уживається термін „вокальна культура”, але автори не розкривають семантику цього поняття в усій його цілісності, а обмежуються лише декларуванням терміна та його вузьким формулюванням.

Від того, наскільки професійні якості вчителя музики відповідають потребам сьогодення, значною мірою залежить подальший розвиток вокального виховання в нашій країні.

Актуальність поставленої проблеми в контексті необхідності постійного розвитку музичної культури вчителя музики зумовили постановку мети статті – опрацювати змістовні етапи формування вокальної культури у студентів – майбутніх учителів музики.

Поняття культура охоплює сукупність практичних, матеріальних і духовних надбань суспільства, які відображають його історично досягнутий рівень розвитку і втілюється в результатах продуктивної діяльності людини, зокрема в системі освіти, мистецтва та творчості. Ефективність впливу мистецтва характеризується рівнем індивідуального осягнення духовних цінностей, їх перетворенням у неповторний внутрішній світ суб'єкта. У художній культурі відбувається самовираження особистості, розкриваються можливості для людини реалізувати свої творчі потенції в різних видах мистецтва. Кожний з цих видів є відносно самостійним і не перекладається повністю на мову інших видів. Наприклад, що можна сказати музикою, не можна передати малюнком. Втім, сьогодні дедалі глибше усвідомлюється важливість комплексного підходу до використання культуротворчого впливу різних видів мистецтва, необхідність формування в людини цілісної художньої картини світу. Гама кольорів, звуків, ліній, рухів викликає в людини гаму суб'єктивних відчуттів, що сприяють більш тонкому розумінню різноманітних явищ довкілля.

Проблеми психології мистецтва, емоційного впливу, особливо музичного мистецтва на особистість розглядалися в роботах О. Леонтєва, Л. Виготського, Б. Теплова, А. Смирнова.

Питання розвитку емоційної сфери кожної людини, розвитку її музичної культури цікавили представників і української філософської думки, зокрема Ф. Прокоповича, Г. Сковороду, Я. Козельського. Так, філософ, поет, педагог, композитор Г. Сковорода бачив у пісенній творчості шлях до людських сердець, до збудження думок.

Філософський аналіз літератури дає підстави стверджувати, що музичне мистецтво має велику силу емоційного впливу на людину й з давніх часів використовується як педагогічний спосіб виховання особистості.

Л. Виготський у процесі встановлення законів впливу мистецтва на людину застосував об'єктивно-аналітичний метод психології мистецтва. Твір мистецтва розглядається як система емоційних подразників, у процесі аналізу яких можна відтворити систему емоційної реакції, що виникає в особистості: стійке духовне співчуття, у якому стикаються протилежні емоції та приводять у катарсисі до роздумів. Л. Виготський зазначав, що мистецтво є робота думки, але абсолютно особливого емоційного мислення [1, с. 70]. Б. Теплов уважав музику засобом спілкування між людьми, підкреслював, що музичність притаманна всім людям, що не існує здібностей, які б не розвивались у процесі діяльності, що переживання за суттю є емоційним [2, с. 23].

В. Сухомлинський, Д. Кабалевський були впевнені, що без музичного виховання не можливе розумове виховання, що саме музичне виховання в школі допоможе викликати в кожному учневі паростки добра й краси [3; 4].

Визначення вокальної культури тісно пов'язане з поняттям музичної культури.

У музичній естетиці поняття музичної культури визначається таким чином: „Музична культура суспільства – це поєднання музики і її соціального функціонування. Це складна система, у яку входять:

1. Музичні цінності, створені або збережені в даному суспільстві.
2. Усі види діяльності: створення, збереження, поширення, сприйняття й використання музичних цінностей.
3. Усі суб'єкти такого роду діяльності разом з їх значеннями, уміннями й навичками” [5, с. 62].

Центральне місце в музичній культурі займають накопичені суспільством цінності мистецтва. Музична культура особистості характеризується тим, у якій мірі людина засвоїла їх. Такий підхід до розуміння музичної культури важливий для музичної педагогіки: він дозволяє виявити своєрідний зміст музичної культури, форми її виявлення і сферу впливу на людину.

Музична естетика розглядає музику як специфічну форму художнього відображення дійсності. Основи її змісту складають різноманітні життєві явища, внутрішній духовний світ людини, відображення явищ природи. Життєвий зміст передається в музиці через художній образ. Духовна цінність художнього твору як явища соціального визначається його сучасною, ідейно-естетичною роллю.

Найвища цінність музичної культури – класична музика, народне мистецтво. Музика – це не тільки форма художнього відображення життя але й форма спілкування людей. На цьому наголошували Б. Асаф'єв, А. Сохор, Л. Мазель та інші дослідники [6, с. 62]. Ця комунікативна форма музичної діяльності виявляється у взаємозв'язку основних форм музичної діяльності: творчість композитора, виконання музики та її сприйняття.

Д. Кабалевський стверджував, що формування музичної культури особистості припускає виховання з одного боку: після одного прослуховування вхопити найбільш цінне з великої кількості прослуханих творів, з іншого боку – глибоко проникнути в невелику кількість творів, багато разів їх слухаючи. З одного боку сприйняття музики – це оцінювання твору на підставі загальних знань про музику, з іншого боку – роздуми про музику завжди спираються на музичні твори [4]. Таким чином, Д. Кабалевський висловив чітку позицію про загально виховну функцію музики.

Без сумніву, естетичне виховання не може обійтися без музики. Музика входить у систему виховання не як предмет розкоші, а як необхідність.

Але для того, щоб музика розкрила й подарувала людям свою красу, для того, щоб вона могла виконати свою виховну й пізнавальну роль, необхідно викликати захопленість, інтерес, любов до неї.

У наш час головним завданням музичного виховання треба вважати не тільки навчання музики як такої, скільки вплив через музику на моральність особистості.

Видатний педагог В. Сухомлинський називав музику могутнім засобом естетичного виховання. „Уміння слухати й розуміти музику – одна з елементарних задач музичної культури, без цього не можливе повноцінне виховання”, – писав він [3]. Сухомлинський неодноразово торкався проблем майбутнього виховання: „Музика – могутнє джерело. Без музичного виховання не можливий повноцінний розвиток дитини” [7, с. 54].

Розглянемо зміст вокальної культури у співвідношенні з іншими можливостями розвитку сучасного студента. Студент відрізняється тим, що в нього підвищений інтерес до предметів, від засвоєння яких залежить становлення його професійної майстерності, прагнення до самостійності, відповідальне ставлення до самого себе.

Процес навчання – це взаємодія студента і викладача. З одного боку, викладач користується у своїй діяльності метою музичного розвитку й виховання, а з іншого – у студента в процесі оволодіння вокальною культурою формуються особистісні якості.

У зв'язку з цим виникає два питання.

1. У якій педагогічній формі повинен бути зміст вокальної культури, щоб він відповідав психічним можливостям студента і впливав на формування його особистості.

2. Які якості особистості треба формувати у студента в процесі оволодіння вокальною культурою.

Музичне виховання – це засіб формування інтелекту, музичної культури, моральних якостей – такий підхід музичної педагогіки. Він базується на характерних ознаках музики як виду мистецтва, на особливостях змісту музичного мистецтва. Визначення змісту музики знайшло відображення в роботах психологів, композиторів, педагогів, учених.

Так, у роботі Б. Теплова „Психологія музичних здібностей” є такі визначення: зміст музики є почуття, емоції, настрої. Музика – це дорога до пізнання світу людських почуттів. Без емоційного змісту музика перестає бути мистецтвом [2]. Музика має могутній емоційний вплив, вона збуджує в людині добрі почуття, робить її кращою. Цю особливість відмічав видатний композитор ХХ століття Д. Шостакович: „...ми не знаємо жодного музичного твору, який би оспівував злість, ненависть. Люди пам'ятають тільки те, що допоможе їм боротися за кращий світ” [8]. Його особиста музика, особливо симфонічна, – зразок філософського узагальнення багатьох явищ життя.

Вивчаючи із сучасних позицій проблему психічних можливостей студента, необхідно враховувати реальні умови сучасності. Таке положення з одного боку підкреслює роль соціального досвіду студента в процесі засвоєння музичної культури, з іншого – зміст музики.

Необхідність спілкування з музикою характеризує рівень розвитку особистості в процесі засвоєння вокальної культури: це позитивне, стійке ставлення студента до музичного мистецтва. Необхідність спілкування з

музикою виступає в двох формах: як засвоєння духовних цінностей, музичних творів і як необхідність в самому процесі музичної діяльності.

На першій стадії музичного розвитку особистості музика для людини – це сфера вираження почуттів, образів, настрою. На наступній стадії, коли здійснюється засвоєння музичної мови, ставлення особистості до музики є більш узагальненим. На найвищій стадії розвитку виникають естетичні знання й особисте ставлення до музики.

Засвоєння класичної вокально-музичної спадщини, на нашу думку, – це основа виховання вокальної культури. Система узагальнених музичних знань є підґрунтям оцінювання творів вокального мистецтва. Це сприяє розвитку вокальної культури студента – майбутнього вчителя музики, його відношенню до музичного мистецтва й у цілому життєвої позиції особистості у світі музики.

Особливістю формування вокальної культури у студентів – майбутніх учителів музики є те, що співацька діяльність учителя повинна ґрунтуватися на розвитку його музично-творчих професійних здібностей.

У понятті „здібності”, на думку Б. Теплової, вміщено три ідеї. „По-перше, під здібностями розуміються індивідуально-психологічні особливості, що відрізняють одну людину від іншої... По-друге, здібностями називають не будь-які взагалі індивідуальні особливості, а лише такі, які стосуються успішності виконання якої-небудь діяльності або багатьох діяльностей... По-третє, поняття „здібність” не зводиться до тих знань, навичок або умінь, які вже вироблені в даної людини” [9, с. 375].

Здібності не можуть існувати інакше, як в постійному процесі розвитку. Здібність, яка не розвивається, якою на практиці людина перестає користуватися, з часом втрачається. Тільки завдяки постійним вокально-технічним вправам, пов’язаним з систематичними заняттями таким складним видом людської діяльності, як вокальне виконання, студенти – майбутні вчителі музики зможуть підтримувати в себе й розвивати далі відповідні музично-творчі здібності.

Таким чином, змістовні етапи формування вокальної культури у студентів – майбутніх учителів музики, на наш погляд, мають містити:

а) виховання морально-естетичних відчуттів і переконань, музичних смаків і потреб;

б) засвоєння знань, умінь та навичок, без яких не можливе опанування цього жанру мистецтва;

в) розвиток музично-творчих здібностей, які визначають успіх співацької діяльності.

У межах однієї статті не можливо розглянути всі аспекти виокремленої проблеми. Подальшого дослідження та більш детального розгляду, на наш погляд, потребує питання розробки критеріїв сформованості вокальної культури вчителя музики.

Список використаної літератури

1. **Выготский Л.** Психология искусства / Л. Выготский ; под ред. М. Ярошевского. – М. : Педагогика, 1987. – 344 с. 2. **Теплов Б.** Психология музыкальных способностей / Б. Теплов // Избр. труды : в 2 т. – М. : Педагогика, 1985. – Т. 1. – С. 42 – 222. 3. **Сухомлинский В.** Павлышская средняя школа / В. Сухомлинский. – М., 1979. – 383 с. 4. **Кабалевский Д.** Основные принципы и методы программы по музыке для общеобразовательной школы. 1 □ 3 классы / Д. Кабалевский. – М. : Просвещение, 1977. – 30 с. 5. **Сохор А.** Музыкальная культура общества / А. Сохор // Вопросы социологии и эстетики музыки. – 1980. – Т.1. – 296 с. 6. **Сохор А.** Социология и музыкальная культура / А. Сохор. – М., 1975. – 62 с. 7. **Сухомлинский В.** Сердце отдаю детям / В. А. Сухомлинский. – К., 1972. – 54 с. 8. **Шостакович Д.** Знать и любить музыку / Д. Шостакович. – М., 1958. – 15 с. 9. **Падалка Г.** Учитель, музыка, діти / Г. Падалка. – Херсон, 1982. – 44 с.

Чжу Цзюньцяо. Змістовні етапи формування вокальної культури майбутнього вчителя музики

У статті розглянуто особливості формування вокальної культури майбутнього вчителя музики. Автор пропонує три змістовні етапи з формування вокальної культури: виховання морально-естетичних відчуттів і переконань, музичних смаків і потреб; засвоєння знань, умінь та навичок, без яких не можливе опанування цього жанру мистецтва; розвиток музично-творчих здібностей, які визначають успіх співацької діяльності.

Ключові слова: вокальна культура, майбутній учитель музики, змістовні етапи формування вокальної культури, співацька діяльність.

Чжу Цзюньцяо. Содержательные этапы формирования вокальной культуры будущего учителя музыки

В статье рассматриваются особенности формирования вокальной культуры будущего учителя музыки. Автор предлагает три содержательных этапа по формированию вокальной культуры: воспитание нравственно-эстетических ощущений и убеждений, музыкальных вкусов и потребностей; усвоение знаний, умений и навыков, без которых невозможно овладение этим жанром искусства; развитие музыкально творческих способностей, которые определяют успех певческой деятельности.

Ключевые слова: вокальная культура, будущий учитель музыки, содержательные этапы формирования вокальной культуры, певческая деятельность.

Zhu Junqiao. Meaningful Stages of Formation of Vocal Culture of the Future Music Teachers

This article discusses features of the formation of vocal culture of the future music teachers. The author offers three meaningful stages in the formation of vocal culture: the moral and aesthetic education of feelings and

beliefs, musical tastes and needs, mastering of knowledge and skills that are essential for mastery of this genre of art, the development of musical creative abilities that determine the success of the singing.

Key words: a vocal culture, the future teacher of music, meaningful stages of vocal culture, singing activity.

Стаття надійшла до редакції 28.08.2012 р.

Прийнято до друку 26.10.2012 р.

УДК 378.147.091.31-059.2

Ю. П. Шапран

ВИКОРИСТАННЯ КЕЙС-СТАДІ ЯК ТЕХНОЛОГІЇ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

В умовах розбудови вищої школи інноваційно-педагогічні зрушення в освіті є неминучими. На зміну традиційним формам навчання приходять нові – проблемні, модульні, інтерактивні та ін. О. Пометун зазначає, що інтерактивне навчання – „це організація викладачем за допомогою певної системи способів, прийомів, методів освітнього процесу, заснованого на: суб’єкт-суб’єктних стосунках педагога й учня (паритетності); багатосторонній комунікації; конструюванні знань учнем; використанні самооцінки та зворотного зв’язку; постійній активності учня”. У контексті інтерактивного навчання знання набуваються студентами не у вигляді вже готової системи від педагога, а „в процесі власної активності” [4, с. 7].

Організація інтерактивного навчання передбачає розвиток у студентів умінь і навичок спілкування, роздумів, формування власних суджень та творчого вирішення проблемних ситуацій, де викладач виступає в ролі організатора процесу навчання, консультанта і помічника студентів. Перевагами інтерактивного навчання вважаються: збільшення обсягу виконаної роботи за певний період часу; висока результативність у засвоєнні знань і формування вмінь співпрацювати, налагодження гуманних стосунків між учасниками навчально-виховного процесу; формування позитивних мотивів навчання; розвиток навичок навчально-пізнавальної діяльності (планування, рефлексія, контроль, самоконтроль). До основних недоліків інтерактивного навчання можна віднести: небажання викладачів мати клопіт зі змінами у навчальних курсах; хвилювання щодо втрати контролю за процесом навчання студентів; неможливість постійно підтримувати на заняттях належну поведінку й тишу.

Інтерактивне навчання розглядається з різних аспектів, а саме:

- як альтернативне традиційному, інноваційне навчання, за умов якого студенти проявляють ініціативність (за організаційними формами);